

125
4 A, B

Ashocha Shastrarth Sangraha,

अर्थ
अशौच शारमार्थ संग्रहः
(धर्मशारम प्रकरणम्)

दिना न^४ सगो विवित्रो

प्रसवमरणेन तत्र प्रसवमरणे सुगोत्र

विशेष
वंधुना नुरोधादर्थो वक्तव्यः। ब्राह्मणे दत्ता नारी पितुर्गते सूयेता धर्मियेतवा॥ तद्धुवर्गस्त्वेकेन शब्देन ज्ञातव्यः। यस्य पितुर्गते न स्य
पितुः बंधुवर्गः सपिंडवर्ग इति माधवा नुरोधी तदर्थः। विज्ञानेश्वरस्तु। संस्कृता सुस्त्रीषु नाशौचं पितृपदवे इति विष्णुवाक्यस्य पितृग
हे कन्या प्रोक्तं पितृपक्षे एकत्रात्रं। कन्यामरणे त्रिरात्रमिदं प्रमाणं। तदनुरोधेन दत्ता नारीति ब्राह्मणवचनस्य उक्तकन्यायाः पितृगते प्रसवप्रमाणे
तद्धुवर्गः सस्याः कन्यायाः बंधुवर्गः। आत्ममातृपक्षस्य पितृपक्षस्य मातृपक्षस्य पुत्राः। पितुः पक्षमातृपक्षस्य पितृपक्षस्य मातृपक्षस्य पुत्राः। मातुः मातृपक्षस्य
पितृपक्षस्य मातृपक्षस्य पुत्राः इत्येवं रूपं स्मृतं ततोक्तं बंधुवर्गस्य समुदायः एकेनाहं संन्यतः। नृपुत्रैकः। जनकोपक्षे तस्मात्तान्त्रिभिर्निर्वसैः
रुचिरैरभिव्यक्तैः पितृगते हादन्त्यं नृपुत्रैः प्रसवे पितृपक्षे बंधुवर्गो मातापित्रोरपि न स्मृतः। मरणे तु पितृपक्षस्य पितृगते बंधुवर्गस्य च सं
बंधसाधन्येनापसंबोक्तं स्नानमेव। मातापित्रोरपि नृपुत्रैः स्वगृहादन्यत्रोक्तकन्यामरणे माधवमन्त्रे पक्षिणी। विज्ञानेश्वरादिमते त्रिरात्रमिति
वक्ष्यते। शंखः। प्रताप्रतासु घोषितु संस्कृता संस्कृता सुच॥ मातापित्रोरपि त्रिरात्रं स्यादितरेषां यथाविधि॥ मनुः। वैजिकमभिनरस्य तु पुत्रां
पुत्रस्य स्य प्रोक्तकन्यायां प्रोक्तयां वा सराष्ट्रुभिः। प्रदत्तायां त्रिरात्रेण दत्तायां पक्षिणी भवेत्। षड्विंशति कारः पितृगते हादन्त्यं त्रयदि
पुत्रा प्रसीयते॥ पक्षिणी तत्र पित्रोः स्यान्तायेषां मिनि निश्चयः। इति पुत्रस्य षड्विंशति काराभ्यां स्वगृहादन्यत्र पक्षिणी विधानाद
त्र पक्षिणी साह। स्मृत्यर्थे सारस्तु ग्रामां तरे पक्षिणी। स्वग्रामे त्रिरात्रमाह। तत्र मूलं मयं। मातापितृमरणे देशकालाविशेषे
प्रोक्तकन्यायां त्रिरात्रं। वधमनुर्गतिनोत्तरमेस्त्रीणामूढानां तु कथं भवेत्। त्रिरात्रेण वशुभिः स्यादिसाहभगवायमः। दशाहो धर्मिदि

४५४ ॥ ४१ ॥ तद्वधुवगस्तेकेनेति पूर्वोक्त ब्राह्मदि

भागि स्वस्ते न्याः

१ परस्परगृहे भग्नवामरणे ॥ १

ब्राह्मे। पित्रोर्दशाहादूर्ध्वं तमरणश्रवणं यदि ॥ तदा पुत्र्याः समूहायाः पक्षिण्या शौचमिष्यते ॥ भानुगोन्योस्तु परस्परपक्षिणी ॥ ब्राह्मे।
परस्परमृतौ भानुगोन्योः पक्षिणी भवेत् ॥ ५३ ॥ शीतौ तु स्निग्धौ ॥ एवं भानुगृहे पत्रभागिनी च विषयते ॥ भानुस्निग्धदिनमा शौचं भानुप
त्या स्नुनेष्यते ॥ भगिनी निलये भानुमृतश्चेत्ततः कदा ॥ भगिनीमास्त्रिदिनं प्रोक्तं न तु स्याद्भगिनीवनेः ॥ इति परस्परगृहे त्रिरात्रमुक्तं न
त्रमुक्तं मृग्यं ॥ भगिनी मरणेपि भानुः पक्षिण्येव श्वशुरयोर्भगिन्यां च मातुलान्यां च मातुले पित्रोः स्वरिच नद्वयपक्षिणी क्षपयेन्निशा।
इति भगिनी मरणेपि भगिन्या अपि भगिनी वा यशोषा लक्षिणी ॥ भगिनी मरणे सपत्न्या तु स्नु पितृगृहे ना शौचं पितृपक्ष इति विष्णु वचनात्
रात्रं अन्तरा मृतौ तु सामान्यपरिभाषा कस्मान्नमेव ॥ भगिनी मसा पत्न्या भानु मरणे तु स्वगृहे अन्यत्र वा स्नानमेव नरु पक्षिण्यादि ॥ पितृव्यस्त्रा
दिकन्यानामूढानां हेकाहः इति निर्णयसिद्धौ सामान्येनोक्तं न विशेषतस्तथापि तस्यायमाशयः ॥ बंधुत्रयां तर्गतु पितृव्यस्यादिकन्यानामूढा
नां पितृगृहे मरणे बंधुत्रयां तर्गतेः मातुला पुत्रादिभिः मातुलादिकन्यादिभ्यश्च एकाहमा शौचं कार्यं ॥ पितृगृहादन्यत्र मृतौ तु स्नानमेव
बंधुत्रयां तर्गतपितृव्यस्त्रादि पुत्रमरणे बंधुत्रयां तर्गते मातुलादि पुत्रैः कन्याभिश्च पितृगृहे अन्यत्र वा मरणे सान्निध्यौ पक्षिणी कार्या
मातुले पक्षिणी शत्रिं शिष्यं हिंसां च वेष्टयेति मनुना गृहविशेषानपेक्षया पक्षिण्या शौचस्य एकरात्रा शौचस्य च विधानात् ॥ सन्नि
ध्यौ पक्षिणी ॥ असन्निध्यौ एकरात्रिदिति व्यवस्था ॥ यद्यपि बंधुत्रयां तर्गतानां स्त्रीणां पुत्रमरणे मातुलाणां तन्मातृणां च मातामहमा मरणे
नामहोदि मरणे तु स्त्रीभिः स्नानमेव कार्यं ॥ उक्तं कन्या मरणेपि तैस्त्रिणां नमेव कार्यमिति युक्तं ॥ भगिन्यश्चात्मनः पित्रोर्मतामहश्च तत्सु
ताः ॥ न्नियंते दत्तकन्यानां स्नानं तेषां तथोच्यते इति स्मृतिना नुक्ता सामान्यतस्तथापि यन्ननुवृत्तं तथापि मदनपारिजात

॥ होवत्तग्रामस्थनागेशभट्टैः कृतं संस्कृतं नैव मोक्षिक संस्काररत्नमालायां

५ श्रौतस्मात्तद्विधानायाप

त्रं २

५ शिष्यसनीध

२ माधवनिर्णसिंधुत्रिरुग्दीहेमाद्रिशुद्धिपूखस्मस्यसारादिमहानेबंधेषु एव च न स्प एतद्वचनसजातीयवचनांतर
स्पदानुपलभानत्रमूलंचित्पं॥ अथ श्रौतप्रचेताः॥ मातस्वसामातुल्योः श्वश्रुश्चशुरयोर्गुरोः॥ मतेचर्हिजियाज्येच
त्रिरात्रेणविशुद्धादि॥ वधमनुः॥ संस्थितेपक्षिणीरात्रिदेहिनेभागनीसुते॥ संस्थितेचिरानंस्पादिनिधयोव्यवस्थितः॥ संस्थितेइत्य
उपनीतइत्यथमाहनिर्णसिंधुः॥ मनुः॥ श्रौत्रियेनूपसंपन्नेत्रिरात्रमरुचिर्भवेत्॥ याज्योयजमानःयस्यस्वयंकुलपुरोहितोभवतिसः
ऋत्विक्वहकातंयाजयित्वा॥ बहस्पतिः॥ ग्रहमातामहाचार्यश्रौत्रियेष्वशुचिर्भवेत्॥
त्रिंशिष्यसिंध्यापवेषुच॥ बाधवाःबंधुत्रया॥ वधमनुः॥ श्वशुरयोर्भागिन्यांचमातुः॥ नाभ्यांचमातुले॥ पित्रोःस्यसरितद्वयपाक्षिणीक्षपयोने
शां॥ मदनपारिजातेस्मसंतरे॥ मातुलेश्चशुरेमित्रेगुरौगुर्वगनासुच॥ आशौचंपक्षिणीरात्रिर्मृतामातामहीयदि॥ मनुः॥ त्रिरा
शशेवत्रमाहमाचार्येसंस्थितेसति॥ मनुः॥ संस्थितेपक्षिणीरात्रिदेहिनेभागनीसुते॥ इदंमुपनयनाक्रांउपरितुत्रिरात्रमुक्तंक्रां
गौतमः॥ पक्षिणीमसपिंडयोनिबंधेसहाध्यायिच॥ मातुलमातृसुभागिनीभागेनेयपितृस्रादपः॥ असपिंडयोनिबंधाः॥ अथैक
श्वशुरादिषुः॥ आचार्यपत्नीपुत्रोपाध्यायमातुलंसहाध्यायिशिष्येष्वेकरात्रेणशुधिः॥ याज्ञवल्क्यः॥ अहंसुदनकन्यासुवालेषुविशो
स्थराधनं॥ गुर्वतेरास्यनूचानमातुलश्रौत्रियेषुच॥ अनौरसेपुपुत्रेषुभायास्चन्यगतासुच॥ विष्णुः॥ असपिंडेस्ववेरमानिमतेप्येक
रात्रं॥ अथसज्योतिः॥ मनुः॥ प्रेतेराजानिसज्योतिर्यस्यादिष्वयोस्थितः॥ मदनपारिजातेस्मसंतरे॥ ग्रामेश्वरेकुलपतौश्रौत्रियेचतप
त्रिरात्रोक्ता॥ बंधुत्रयेषु॥ स्थितिः॥ शिष्येपंचयमापन्ने॥ शुचिर्नक्षत्रदर्शनात्॥ दिवाचैतक्षत्रदर्शनात्त्रात्रौशुधिः॥ रात्रौचेदिवास्तूपस्थे
करात्रमुक्तं
रूपनक्षत्रदर्शनाच्छुधिरस्यर्थः॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अस्नानमात्रेण शुद्धिः । वृद्धमनुः । भगिन्यां संस्कृतायां च भ्रातृपदसंस्कृते ॥ मित्रेणामातृपि
 प्रेतेदौहित्रेभगिनीसुते ॥ शालकेन सुते चैव सद्यः स्नानेन हृद्यते ॥ अत्र पूर्ववाक्यानुसंधानात् भ्रातृभगिन्योः भगिन्योः परस्परं
 दौहित्रेभगिनेयेभ्यो मित्रे शालके देशांतरमृते स्नानं । सविधौ तु पक्षिण्यादि पूर्वमुक्तमेव । शालकसुते नामातृपि च मृते सा क्रियावेव स्नानं । पूर्व
 नागैशभदीये । पितृष्वसपतिमतिस्त्वसृभतीमृते यदि ॥ दशमिं तरे स्नानं कुर्यात् रुद्धं नाकं च न ॥ भगिन्यश्चात्मनोपि त्रयोमा
 ता महश्च तसुताः ॥ प्रियं ते दत्तक्यानां स्नानं तेषां तथोच्यते ॥ दत्तक्यानामृते कन्यानामिति यर्थः । मातामहनिमातामह्याभ्युपलक्षणं
 अत्र मूलं मृग्यवितुक्तमेव प्राक् । एवं नामातृशालकयोः पक्षिणीं प्रपञ्च्यते । नातृकं तरपि पितृशालादिविशेषादुपेक्ष्य मृत्युं निर्णयिष्यते ।
 अनुकाशौ च विदौ वेपुसं बंधिषु मृतेषु स्नानमाह और्वः । मानुश्चासौ यौ नि संबंधेभ्यः पितृभ्यां सप्तमा पुरुषाद्यावतां सं
 बंधोऽसापते तेषां मृतेषु दकोपस्य शनिं ॥ उदकोपस्य नृजलावगाहः । इति स्नानमात्रशुद्धिः ॥ ॥ अत्र ये पंच व्यवस्था
 एकविधये गुरुतया चैव विधायकतया परस्परविरुद्धा निवचनानि सन्निहितविदेशस्थापेक्षया गुणवद्गुणापेक्षया वा रूप
 कार्यनृपकार्यपेक्षया वा दोष्यानीति विज्ञातैश्वरादय आचार्या आहुः ॥ सापतमानुलादिमरणे तु नाकमपि स्नानं यपि तेषां
 शोतमोक्तसाक्षान्मातृसौ नि संबंधाभावात् । याद्यपि सुमंतुना मातृपितृ संबंधाः आविवाद्या भवन्ति आपंचमदि ज्येष्ठाः । पितृ
 तेन विस्मृत्य मृतेषु एकाहं । असापिंडे स्वयं शमि मृते एकाहमिति विष्णुकेः ॥ असदमाद

३ यः सर्वमातरस्तद्गतातरोमानुलास्तद्गुणियोमानुष्यसारस्तद्गुहिरश्चभगिन्यस्तदपत्न्यानिभागिनेयानिअन्यथासंकरकारिणस्तु
 थाध्यापयितुंरेतदेवेति सपत्नमातृभ्रात्रादीमानुतलवाद्यनिदेशात्कौत्सिनथापिसावेवाहविषयएवज्ञेयः। अन्यनका
 शौचेअन्यथाअध्यापयितुंरेतदेवेत्तुत्वादध्यापयितुंभगिनीभ्रातृभागिनेयाद्याशौचकरणापत्तेः। आचार्यनपत्नीनत्सु
 ताशौचंतुमन्यादिसाक्षाद्वचनांतरस्यसर्वाकार्यमित्यदोषः। तथाचउत्सादकब्रह्मदानोर्गरीयन्ब्रह्मदःपितृसादिमनूतं
 रुकुलेत्रिपुरुषसापिंड्यंतथापद्येकजाताबहवःपृथक्षेत्राःपृथग्जनाः॥ एकपिंडाःपृथक्शौचाःपिंडस्त्याजर्तनेत्रिपयिनि
 शंखोक्तंसापत्नमातृकुलेत्रिपुरुषसापिंड्यंविजानीयमानकुलेचत्रिपुरुषसापिंड्यंतथापंचमात्सलमादृध्यमातृतापितृतः
 स्तम्भक्रमात्॥ सापिंडतानिवर्ततेसर्ववर्णेष्वप्येकैरितिदेवलोक्तंसाक्षात्पितृद्वारक्रमसंगोत्रसाप्तपुरुषसापिंड्यंसाक्षा
 त्मातृद्वारकपांचपुरुषसापिंड्यंमेत्सर्वविवाहविषयएवज्ञेयंनासाशौचविषये। आशौचेतु। तेषभाजश्चतुर्थाद्याःपि
 त्राद्याःपिंडभागिनः॥ पिंडदःसप्तमस्तेषांसापिंड्यंसाप्तपौरुषमितिमाह्योक्तंसंगोत्रसापिंड्यमेवाद्यं॥ सापिंडनातृ
 सवेषांगोत्रतःसाप्तपौरुषी॥ पिंडश्चोदकदानंचआशौचंचतदानुगमितिशाखातिह्यनाभ्यासंगोत्रसापिंड्यस्यैवा
 शौचविषयेअवस्थापनात्॥ संगोत्रबांधवश्चातिबंधस्यस्यजनाःसमाह्वयः॥ (इतकविषयेनूयते)। अयंचसपत्नमा
 तृत्वादीमाशौचाभावोनिर्णयसिंध्याद्यनुरोधेनोक्तः॥ यतस्तु। सुमंतूक्तःसापत्नमातृभ्रात्रादीमानुतलवाद्यनि
 दिदेशोविवाहविषयकोऽशौचविषयकोपीतिस्वीरेनबाधकं। ननूक्तमेवाध्यापयितुःपत्न्याःभ्रात्राद्याशौचकरणारे

आशौचसंपातोनेर्णयः। यमः। अनन्येन न चेत्या मरणे मरणं तथा॥ पूर्वशोभेण शुभिस्यादुतराशौचवर्जनं॥ उशनाः॥ स्वल्पाशौचस्य धेनुदीर्घा
 शौचं भवेद्यदि॥ न पूर्ववेण विदुषिः स्यात्स्वकाले नैव शुभ्यति॥ आगिराः॥ सूतके मृतकं चेत्या मृतके तथ सूतकं॥ न त्राधिकं समतकं शौचं कुर्यात्तत्सूतकं॥
 आशौचादिने अस्नानं तरे आशौचांतरपाते न पूर्ववेण शुभ्यति॥ किंतु आगं नुकदि न दद्यादिने साह शातातपाः॥ रात्रिशौचे द्वाहाष्टपि यामशौचे शुचिस्त
 हात॥ शरवः॥ मातर्यग्रे प्रसीतायां मशुधो मि ते पिता॥ पिनुः शौभेण शुभि मातुः कृपानुपक्षिणा॥ विनाशौच मध्ये मात मरणे पित्राशौचानंतरमात्रा
 शौचं पक्षिणी मधिकं कुर्यात्पिनाशौचाच्छुधिरिति नुरी यथा दायः॥ अन्वारे हने तु नाधिकं पक्षिणी साह लपुहारीतः॥ यदा नारी विरोदमिंद्रियस्य प्र
 यवांछया॥ तदा शौचं विधातव्यं भर्तृशौचं क्रमेण हि॥ गृहीताशौचानां पुत्राणां कालांतरे पितृ संस्कारां गाशौचं मातुः सपिंडस्य वामरणे न पूर्वशौ
 शेन शुभिः अति कृतं कालादि धर्मान निमित्तस्य बलत्वादिति नेर्णयसिंधुः॥ भर्तृदशाह मध्ये भर्ताशौचं नैव शुभिः॥ दशाह मरणे च शौचे हेतिदि
 नं सहगमने संपूर्णमिगोऽः॥ क्रमेण दवादात्साध्वी स्त्री न भवेदात्मघातिनी॥ यहाशौचं नैव तेनु श्राद्धं प्राप्नोति शास्त्रे यदि ति ब्राह्मणः॥ अतीत
 संस्कारां गमाशौचं तस्मिन् कृतमिप्र संस्कारा संसृताशौचानेर्णयेत्तै॥ अथ दत्त कीटक विमादिपुत्रेषु॥ अहीन वृणगि सुभायसु च सपिं
 डहे विप्रसवे मरणे च दत्तकस्य पुत्रां पितृ शौचं न वृणगि स्त्री भर्तृश्वत्रिरात्रमेवाशौचं न दशाहदि पूर्णशौचं माह निर्णयसिंधोः शरवः॥ अ
 नोरसे पुत्रेषु पुत्रायां स्वयं गता सुच॥ परपुत्रां सुचं स्त्रीषु त्रिरात्राष्टपि रिव्यते॥ सपिंडानां नुहारीतः॥ सूतके मृतके चैव त्रिरात्रं परपुत्रयोः॥ ए
 काहस्तु सपिंडानां त्रिरात्रं मृतये पितुः॥ हा नवर्णेतु॥ शरवः॥ परपुत्रां सुभायसु पुत्रेषु कृतकेषु च॥ नानध्यायो भवेत्तस्य नाशौचं नोदकक्रिया
 पितृ मरणे पितृ कदा नां त्रिरात्रमाह ब्राह्मणस्मृतिः॥ दत्तकश्च स्वयं दत्तश्चिन्तितः को न एव च॥ सूतके मृतके चैव च हाशौचं च स्वभागिनः॥ दत्तक
 पुत्रयोः त्रिरात्रं न मरणयोः सपिंडानां काह माह तौ बीतः॥ एकाहस्तु सपिंडानां त्रिरात्रं मृतये पितुः॥ सपिंडास्त्वत्र प्रतिगृहीतरे व विवाहितान् तु न कस्य
 सूतके नैव स्यात्तौ च शौचं नोदपितृ पक्षजं॥ भवेदेवं बद्धं के पितृ शौचं पारे विदुः शिरिशाक लेन मृतिगृहीत पितृ पक्षस्यैव नुरी यचरणे क समक्षितं तात
 दत्तकस्योरस्य पुत्रो नादिभिर्देन क मरणे दशाहदि पूर्णशौचं च मेव काये॥ ओरसपुत्रप्रपौत्रादीनामपि दत्तकेन पूर्णमेव कार्यं॥ इदं सर्वं सुसंगतं
 दत्तक विवेकमेव

सुमंतोर्वादि सापत्तमात्रादि कन्या विवाह विषय एव न्याः॥ एतन्मंत्रं स्यात् नहि सापत्तमात्रादिकं सावित्र्यमेव दध्याधवात् संधि नो कन्या इत्ये सर्वमान्य
 पत्तिरूपं पूषणमिति चेत्त॥ प्रकांशं तरेण तद्वर्णपरिहार संभवात्॥ तथा हि॥ अध्यापयितारित लपती पुत्रयोः पितृव्यमातृव्यप्रातृसातिदेशात्
 दशाहदि सपिंडाशौचे प्राप्तेऽध्यापयितुः पत्नी भ्रात्रादौ मातुलेवाद्यतिदेशेन त्रिरात्रासपिंडाशौचे च प्राप्ते त्रिरात्रमाहारावाशौचमा
 चार्थे सांस्थिते सति॥ तस्य पुत्रे पत्न्यां च दिवारात्रमिति स्थिते रिसादि मन्वादि वचनानां नियमाथ त्विस्वीकारेणा दोषात्॥ नियामकहंवे
 थं ज्ञेयं॥ आचार्यादि मरण निमित्तकमेवाशौचं न तत्पुत्रादि जनन निमित्तं॥ तथा त्रिरात्राद्योशौचं न दशाहदि॥ तथा आचार्ये पत्नी पुत्राणा
 मेवाशौचं न तत्पत्नी भ्रात्रादीनामिति नियम्यते॥ न चैकेन विधिना अनेक नियमस्वीकारे वाक्यभेदापत्तिरिति वाच्यं॥ आचार्ये संबंध्या
 शौचास्वीकार विषय कसकले देशीय शिष्टाचारानुशोधेन वाक्यभेदस्या दोषत्वात्॥ न च सापत्तमातुलाद्याशौचविषयका चाराभावे
 न सुमंतु वाक्येऽशौचार्थमपि मातुलेवाद्यतिदेशस्वीकारे मानाभाव इति वाच्यं॥ अनादि मरं वर्यप्राप्ता वा स नुरी ध्यति प्राचीनैषु दृशी
 निक्तासा चारु दर्शनात्॥ तस्मिन्नेष उशीतिः॥ एवं पित्रोर्भगिन्यो चैवे पितामहयोस्तथा॥ ये मातामहयोश्चैव भगिन्यो तत्प्रजाश्रयाः॥ मातु
 लाः स्वस्य पित्रोश्च पत्न्यश्चैषां प्रजाश्रयाः॥ मातरश्चेति तिसर्वेषु पक्षिणी स्वगृहे च हं॥ एवं श्वशुरजामातृदोहित्रे विपदि स्मृतं॥
 यमः॥ जामातरि मृतेशु शुश्रूषा त्रेणोभयोः स्मृता॥ पक्षिणी शालकानां स्यादिति शानातपो ब्रवीत्ता इति॥ यद्यपि इदं मूलभावाभि
 ताक्षरादिविरोधाच्चोपेक्ष्यमिति निर्णयसिंधुना उक्तं॥ तथापि तत्प्रौढिवादमात्रमेव॥ तत्र दोषपरिहार संभवात्॥ तथा हि॥ पित्रोर्भगिन्यो
 मातृस्य सापितृषसा॥ पितृमहयोर्भगिन्यो॥ मृतपितामहभगिनी मृतपितुः पितृषसा॥ मृतपितामहभगिनी मृतपितुः पितृषसा॥ मा
 तामहयोर्भगिन्यो॥ मृतमातामहभगिनी॥ मृतमातुः पितृषसा॥ मृतमातामहभगिनी॥ मृतमातुः पितृषसा॥ मातुलाः स्वस्य पित्रोश्च
 पितामहश्च पितामहो चैवे पुमाः क्रिये सुकशेषः॥ एवमाह १ तत्प्रजाः॥ मातृपितृषसादि मृतमपि पितृमहमातामहभगिनी प्रजाः॥

३ नृपेपिकसंस्काररत्नमालाधृतप्रातिवचनान्तर १२ शोभातः श्रवणेवधमनूतं त्रिरात्रं तदूर्ध्वं पक्षिणी ॥ १ ॥ अभसापतमा
 तुलायाशोचंसाक्षान्मानुलवस्त्रीभिः पुंभिः श्रवणमेव ॥ विलपन्तः सर्वमातरः तदूर्ध्वं रोमानुला तादृगिन्यो
 मातृस्वसारस्तदुहितरश्च भगि-यस्तदुपहानिभामिनेयानीति निगमिस्तिथुधनं सुमंतुस्मसा मातृताद्यति
 देशोभिधानाशौचनयेतदाभ्यस्यदिनाहप्रकरणस्थलेनाशौचादिष्वप्युक्तिनिर्वाच्यं ॥ असनिबाधे आशौच
 विषयकस्य विस्तीर्णकारेणाप्यकारमावाह ॥ + यमस्तु दिवस्यमरणेवेश्मविशुध्यति दिनत्रयम् ॥

१२५
 ॥५॥

त्रिरात्रमसपिंडेषु स्वगृहे संस्थितेषु चेति कोर्मि ॥ असपिंडे स्ववेश्मनि मते एक रात्रि मिति विदुः ॥ पक्षिणी प्रसपिंडयो निसंबंधे सहा
 ध्यापि निचेति गोतमः ॥ अंगिराः ॥ गृहे यस्य मृतः कश्चिदसपिंडः कथं वन ॥ तस्याप्यशौचं विज्ञेयं त्रिरात्रं न संशयः ॥ अशसापिंडः संगो
 वसपिंडमित्रीयकिंचिदस्य संबन्धीयाद्यः ॥ नमः पुर्यादस्यार्थकसुस्वीकारात् ॥ असंबन्धिनिस्तृतीये स्वगृहमते तु ॥ गृहशुद्धिमात्रं
 संवर्तः ॥ गृहशुद्धिं प्रवक्ष्यामि अंतरश्च श्रवणमिति ॥ प्रोक्तं ज्यमन्मयभांडं सिद्धमनंतं यैव ॥ तोमयेनोपनिष्याथ फागेनाप्रापयेद्धुधः
 बालाणैर्मंत्राहृतैश्च हिरण्यकुराभारैः ॥ सर्वमभ्यक्षयेद्देशमनंतः शुध्यत्यसंशयं ॥ तदूर्ध्वं स्वगृहमते तु ॥ बृहन्मनुः ॥ श्वशुर
 पतिनाश्याय मृतश्च ॥ नमदिरे ॥ शौचं तत्र प्रवक्ष्यामि मृतनाभाधितं यथा ॥ दशरात्राच्च निमते यासां च पुत्रे भवेयुः ॥ द्वाभ्यां तु पत
 ते गृहमंते मासं च तुष्टुयात् ॥ असंते वतं यैरेह पितृवंशं नुरग्रवीत् ॥ ग्राममध्यगते वा वयं वसि ॥ तिकस्य मित्वा ग्रामस्येता
 यस्तशौचं निर्गतं तु चित्तमिमात् ॥ आपस्तम्बस्तु ॥ अंतः शवे ग्रामे धनुः शतदशमि च मभ्यं द्वापददुर्भं रोपनिधापयंतीत ॥ ननु तं च नुमो

२

७

गिनीपुत्र्यापेकविषयेगुरुलध्वारौचप्रतिपादकतयापरस्परविरुधानां सन्निधिविदेशस्थापेक्षया व्यव
 स्थापनस्योक्तत्वात् ॥ मापवेनतु ॥ दत्तानारापितुगेहेसूयेतायमिमेतया ॥ तद्वधुवर्गस्येकेनशुचिसंज्ञनकस्त्रिभिरिवा
 लवचनात् ॥ प्रसवेपित्रिरात्रं पित्रोः ॥ एकशत्रंभ्रात्रादिबन्धुवर्गस्येसक्तं ॥ निजसिंधुनातु ॥ पितृगृहेप्रसवेप्रसवोभगिनीयांच
 मातुलायांतथैवचेतिवधुस्वतिनापक्षिण्युक्तेभान्तिमिन्नानामेकाहः ॥ भ्रातृस्तुपक्षिणीसक्तं ॥ देशांतरेतु ॥ भगिनीयांसं
 स्कुतायांचभ्रातृमपिचसंस्कृतं ॥ इतिवधुप्रतूकेभ्रातुःस्नातनमेवेयत् ॥ पितृगृहादन्यत्रमतौतु ॥ सद्यस्तत्रौठकयायां ॥ माभवेन
 प्रौढायांवाससंस्कृतिः ॥ प्रदत्तायात्रिरात्रेणदत्तायांपक्षिणीभवेदितिपुलस्त्येनावहितायास्त्रिरात्रपक्षिणीविधानास्तु
 गृहेत्रिरात्रमन्यत्रपक्षिणीनिव्यवस्थापिते ॥ स्मृत्यर्थसारतु ॥ प्रताप्रतासुयोपिस्तुसंस्कृतासंस्कृतासंस्कृतासुच
 मातापित्रोस्त्रिरात्रंस्यादितरेषामथाविधीतिशंखेनस्वगृहेपरगृहादिस्थानविशेषमनपेक्षयाविशेषेणैत्रिरात्रविधापित्रो
 नातृस्वयामे ॥ त्रिरात्रंग्रामांतरेतुसद्यस्तत्रौठेतिपुलस्त्येन ॥ पक्षिणीउक्ता ॥ भ्रातृभगिन्योपरस्परंतु ॥ परस्परंमतौ
 भ्रातृभगिन्योपक्षिणीभवेत् ॥ मातुलाशौचवसुत्र्याः ॥ पितृव्याशौचमिष्यतइतिनिर्णयसिंधुस्थब्राह्मवचनास्तदिणी ॥
 परस्परसंविपरस्परमित्यपरस्परगृहेइत्यर्थमाहवउशीनिकारः ॥ पितृव्यमरणनितिकवक्षिण्याशौचस्याशौचविगानापितृव्यमरणे
 धातेइतिपुत्रिणीतपुत्र्यास्तानमेवनिर्णयसिंधुः ॥ पितृव्यादिपितृपक्षामसपितृस्तु ॥ पितृगृहमरणे ॥ दत्तानारापितुगेहिइतिब्राह्मवचना
 मुक्तंमतिभाभादेकाहताशौचंकार्यं ॥ अन्यत्रमतौतु ॥ मातुल्यासयेनिसंबंधेभ्यः ॥ पितृव्यासप्तमातुसमायावतोसंबंधोऽसायतेतेषामे ॥ २

॥ स्नानमात्रं ॥

४३ दं ययोनिर्मिता शौचं सर्ववर्णसाधारणं। तुल्यं वसि सर्वेषामिति कांते तथैव चेति व्याप्रवादस्मृतेः॥ रभगिन्यां संस्कृता-धृतीयादि
कन्यामातापितृविषये माधवधवस्तु। अजातदंतकन्या सुतलित्रोरेकरात्रकमिति काहर्जुजिनस्मृतेः। अजातदंतक
न्यामरणे मातापित्रोरेकरात्रं। जातदंतमरणे तु। प्रजाप्रजासुचयोषितु संस्कृता संस्कृता सुचमातापित्रोस्त्रि
रात्रं स्थादितरेषां यथाविधीति शंखोत्तरे स्त्रिरात्रमाह। मूर्धाधिसिक्त संकरजं बालकं कायाशौचं स्पृष्टुं शः प्रचारा
भावात्ते हतदु-यते॥ इति वयो कस्मिन्निति काशौचनिर्णयः समाप्तः॥ ॥ अथावस्थाविशेषेणाशौचमुच्यते॥
विवाहितकन्याशौचमाह विष्णुः। संस्कृता सुस्त्रीषु नाशौचं पितृपक्षे तत्प्रसवमरणे चेत्पितृगृहे स्थातां तदैकरात्रं
त्रिरात्रं चेति। कन्यायापितृगृहे प्रसवे पित्रादिसर्वसपिंडानामेकरात्रसूतकं मरणे त्रिरात्रमिति विधाने श्वरः।
पितृगृहादन्यत्र प्रसवे मरणे वा नाशौचं पितृपक्षे इत्यस्मादेव निषेधात्पित्रादीनामाशौचाभाव एति विज्ञाने श्वराशयः
प्रतिभाति। श्वशुरयो रभगिन्यां च मातुलान्यां च मातुले॥ पित्रोः स्वसरितद्वयपक्षिणी क्षपयेति शांतिबृहस्पतिदि वक्ष्य
स्वग्रंथधृतवचसां। ग्रंथगौरवदोषाय स्वेनानुक्तानामन्यत्रोक्तानां। दत्तानारीपितुर्गृहे सूयेताथान्नियेतया॥ तद्व
धुवर्गस्थकेन शुचिस्तजनकस्त्रिमिः॥ पितृगृहादतो न्यत्र यदि पुत्री प्रमायते॥ पक्षिणी तत्र पित्रोः स्नानान्ये
षामिति निश्चयः॥ इत्यादि ब्राह्मणपुलस्त्यादि वचसां रभगिन्यां संस्कृतायां च भ्रातृपितृच संस्कृते॥ मित्रे जाभातरि
प्रेते दोहित्रे रभगिनी सुते॥ शालके तस्मिन् चैव सद्यः स्नाने न शुद्धतीप्तिस्वोक्तवक्ष्यमन्यादिवचसां च भ

१ वाग्दानात्प्राक्

न चेदमंगरो वचनं त्रिवर्षं न वचस्व स्यापि जातं तस्मात्कृतं नृजस्य मरणे सपिंडानां त्रिरात्रा शौचापादकमिति वाच्यं विप्रैः न ६
६ त्रिवर्षं नृजस्य मरणे सपिंडानां त्रिरात्रा शौचापादकमिति वाच्यं विप्रैः न ६

वहन्मनुः ॥ दशाहाभ्यन्तरे बाले प्रसीते तस्य बाधवः शावा शौचन कर्तव्यं सूया शौचं विधीयते ॥ दशाहानंतरं दत्तौ तनः प्राक् ॥ यमः ॥ अद
त जाते तनये शौचं गर्भं च ते तथा ॥ सपिंडानां तु सर्वेषां महोरात्रमशौचं ॥ इदं कृतदाह एव लेयं ॥ दाहयि कल्पमाह लोकादिः ॥ तु
ह्नीमे वोद कं कर्त्तुं ह्ये संस्कारमेव च ॥ सर्वेषां कृतं नृजस्य मरणे त्रिरात्रा शौचं विधीयते ॥ अन्त्ये नृजस्य संस्काराभावे द्युदकं न संस्कारो
इच्छया कुर्यादित्यर्थः ॥ दाहाभावे तु ॥ अदं त जाते ते ते सद्य एव नास्याग्नि संस्कार इति गद्य विधुः ॥ सद्यः स्नानमात्राद्युपि रित्यर्थः ॥
याज्ञवल्क्यः ॥ आदं त जन्मनः सद्य भ्रातृज नौ शौकी स्मृता ॥ त्रिरात्रमात्रादेशाद्दशरात्रमतः परं ॥ जातं तस्य नृजभावे त्रिरात्रमेव ॥ अं त्रिवर्षं
तथापि गिराः ॥ यद्यप्य कृतं नृजो वै जातं तस्मात्संस्थितः ॥ दाहयि त्वेन माशौचं ग्रहमाचरेत् ॥ मातापित्रोस्तु दशाहार्धं पुनः नमः ॥ नात्प्राक् दाहे
अदाहे यात्रिरात्रं निरस्पतुपुमां च कुरुपस्य श्यविशुध्यति ॥ वैजिकादभिसंबंधादनुहं ध्यादधं ग्रहमिति मनुना जन्मजनक संबंधोपा
व धि कृतयादिन त्रयं दोषं तत्र विचार्य ॥ बालानां जातं तानाम जातं तानां त्रिरात्रेण श्रुतिरिति काश्यप वचनस्य परिशेषात्ता तादितप
सपिंडानाम र ह्यं ॥ स्त्रीषु वयोवस्था विशेषणं पवादमाह याज्ञवल्क्यः ॥ अहस्त्वदत्त कन्यासु बालेषु च विशेषनं ॥ अपरिणीतासु कृतं नृजसु
कन्यां शौ कन्यासु भूतासु कृतदाहेषु बालेषु च मतेषु ॥ त्रिपुरुष सपिंडानां बालां शौ सप्तपुरुष सपिंडानां मेहरात्रमशौचं ॥ स्त्रीषु
त्रिपुरुष सपिंडास्य जस्य होतृत्वात् ॥ मातापित्रोस्तु त्रिरात्रमेव ॥ पूर्वोक्तमनुवचनात् ॥ अकृतं नृजयां तु सद्यः शौचं अकृतं सपिंडा
नृजयां कन्यायां सद्यः शौचं मित्याद्यस्तं बोधे ॥ वाग्दानानंतरं विवाहात्प्राक् ॥ पितृकुले भर्तृकुले च त्रिरात्रं ॥ अगारि
पूर्वप्रज्ञा तु यागे व प्रलिपादिता ॥ असंस्कृता तु सा शौचात्रिरात्रमुभयोः स्मृते मित्राच्युक्तेः ॥ उभयोः ॥ पितृकुल भर्तृकुल
तिष्य चोरित्यर्थः ॥

२ शंखनिर्दिष्टोः सपिंडता तु सर्वेषां गोत्रतः सात्त्विकैरुपैः पितृभ्यो दकदाने च ॥ १ ॥ शौचं च न दानुगं ॥ ३ सु ॥ ६ पितृगोत्रनिर्दिष्टः स्यात् ॥ ३ ॥ एकदा नाभिप्रकरणे
 सपिंडास्तु समाभय इत्यमरः ॥ सगोत्र बांधवजातिबंधुस्य स्वजनाः समा इति च ॥ बांधवो बंधुमित्रयोः ॥ बंधुर्भाति बांधवयोरिति हेमकोशः ॥
 बाह्ये ॥ सर्वेषामेव वर्णानां विज्ञेया सात्त्विकैरुपैः ॥ सपिंडता ततः पश्चात्समानो दक संततिः ॥ ततः कालवशात् तत्रापि स्मृतौ नामगोत्रतः ॥ समानो
 दक संजातस्तावन्मात्रादिनश्यति ॥ मनुः ॥ सपिंडता तु पुरुषे सप्तमेदिनि वर्तते ॥ समानो दकभावं जन्मनामो रवेदने ॥ कुरुस्थान् सप्तसपिंडाः त
 त्रयः सोदकाः ताग्रे सर्वे सगोत्रा इति सापिंड्यनिर्णये निर्णयसिंधुः ॥ स्त्रीणां तु अप्रतानां तु स्त्रीणां त्रिपुरुषा विज्ञायत इति वासिष्ठः ॥ इदं वा
 गदानोतरं सापिंड्यं वाग्दानात्पूर्वं तु ॥ अप्रतानां तथा स्त्रीणां सापिंड्यं सात्त्विकैरुपैः ॥ सप्तसप्तसात्त्विकैरुपैः वेति गौडः ॥ इदं च सापिंड्यं
 मांशो च एव विवाहादौ तु ॥ पंचमाह सप्तमाह धर्ममाह तत्पितृ तस्तथोपायं कर्तव्यं ॥ पितृव्यपत्यादीनां सपिंडता तु एकसंसागता भर्तुः पितृगोत्रे
 च सूतक इति स्मृतिर्वैशाख्ये तद्व्यादि बह्वेया ॥ अंगिराः ॥ सर्वेषामेव वर्णानां सूतकं मृतकं तथा ॥ दशाहं ह्युपरिरेतेषां मिति शातातपो ब्रवीत् ॥
 अस्यापवादः ॥ मरीचिः ॥ आचतुर्थ्यां दुवेत्स्यावः पातः पंचमषष्ठयोः ॥ अतदुर्ध्वं प्रसूतिः स्याद्दशाहं सूतकं भवेत् ॥ स्त्रावेमातुस्त्रिशत्रं स्यात्स
 पितृशौचं वर्जितं ॥ पाते मातुर्धर्मसं सपिंडानां दिनत्रयं ॥ बृहन्मनुः ॥ जीवन्नातो यदि मृतो मृतः सूतकमेव तु ॥ सूतकं सकलं मानुः पित्रा
 दीनां त्रिशत्रकं ॥ मृतः नाकं छेदात्तु विमिति शेषः ॥ जैमिनिः ॥ यावन्नष्टिद्यते नाकं नावना प्रोति सूतकं ॥ छिन्ने नाकं ततः पश्चात्सूतकं तु विधी
 यते ॥ अत्र सूतकशब्दः शाखा शौचपर इति निर्णयसिंधुः ॥ दशाहं मध्ये शिशुमरणे ॥ शंखः ॥ प्राज्जामकरणात्सद्यः शुधिरिति ॥ एकदशहनि
 पितानामकृमादिनिश्रुतिः ॥ गौतमसूत्रे तौ ॥ अंगिराः ॥ नाशौचं सूतकं प्रोक्तं सपिंडानां कथंचन ॥ मातापित्रो रशौचं स्यात्सूतकं मानुरेव वा ॥
 पैवीनसिः ॥ सपिंडाः शुचयः सर्वे मातापित्रोस्तुतकं ॥ सूतकं मातुरेव स्यादुपस्पृश्य पिता ॥ शुचिः ॥ अत्र सूतकशब्दोऽभौ च पयश्च इति हर
 दत्तः ॥ तत्रैव स्मृतं तत्र ॥ अंतर्दशाहे जातस्य शिशोर्निष्क्रमणं यदि ॥ सूतकं नैव शुधिः स्यात्पित्रोः शातातपो ब्रवीत् ॥ अत्राचारो ब्रवीत् ॥
 ८१५ ॥ सपिंडाः शौचं तथैवाह ॥ स्मृतं ३ चतुरहस्तथा ॥ ४ ॥ ५ ॥ दशाहं ॥ दशाहं ॥ ५ ॥ ६ ॥ दशाहं ॥ ६ ॥ ७ ॥ दशाहं ॥ ७ ॥ ८ ॥ दशाहं ॥ ८ ॥ ९ ॥ दशाहं ॥ ९ ॥ १० ॥ दशाहं ॥ १० ॥ ११ ॥ दशाहं ॥ ११ ॥ १२ ॥ दशाहं ॥ १२ ॥ १३ ॥ दशाहं ॥ १३ ॥ १४ ॥ दशाहं ॥ १४ ॥ १५ ॥ दशाहं ॥ १५ ॥ १६ ॥ दशाहं ॥ १६ ॥ १७ ॥ दशाहं ॥ १७ ॥ १८ ॥ दशाहं ॥ १८ ॥ १९ ॥ दशाहं ॥ १९ ॥ २० ॥ दशाहं ॥ २० ॥ २१ ॥ दशाहं ॥ २१ ॥ २२ ॥ दशाहं ॥ २२ ॥ २३ ॥ दशाहं ॥ २३ ॥ २४ ॥ दशाहं ॥ २४ ॥ २५ ॥ दशाहं ॥ २५ ॥ २६ ॥ दशाहं ॥ २६ ॥ २७ ॥ दशाहं ॥ २७ ॥ २८ ॥ दशाहं ॥ २८ ॥ २९ ॥ दशाहं ॥ २९ ॥ ३० ॥ दशाहं ॥ ३० ॥ ३१ ॥ दशाहं ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ दशाहं ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ दशाहं ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ दशाहं ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ दशाहं ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ दशाहं ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ दशाहं ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ दशाहं ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ दशाहं ॥ ३९ ॥ ४० ॥ दशाहं ॥ ४० ॥ ४१ ॥ दशाहं ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ दशाहं ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ दशाहं ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ दशाहं ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ दशाहं ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ दशाहं ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ दशाहं ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ दशाहं ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ दशाहं ॥ ४९ ॥ ५० ॥ दशाहं ॥ ५० ॥ ५१ ॥ दशाहं ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ दशाहं ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ दशाहं ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ दशाहं ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ दशाहं ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ दशाहं ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ दशाहं ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ दशाहं ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ दशाहं ॥ ५९ ॥ ६० ॥ दशाहं ॥ ६० ॥ ६१ ॥ दशाहं ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ दशाहं ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ दशाहं ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ दशाहं ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ दशाहं ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ दशाहं ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ दशाहं ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ दशाहं ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ दशाहं ॥ ६९ ॥ ७० ॥ दशाहं ॥ ७० ॥ ७१ ॥ दशाहं ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ दशाहं ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ दशाहं ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ दशाहं ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ दशाहं ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ दशाहं ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ दशाहं ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ दशाहं ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ दशाहं ॥ ७९ ॥ ८० ॥ दशाहं ॥ ८० ॥ ८१ ॥ दशाहं ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ दशाहं ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ दशाहं ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ दशाहं ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ दशाहं ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ दशाहं ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ दशाहं ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ दशाहं ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ दशाहं ॥ ८९ ॥ ९० ॥ दशाहं ॥ ९० ॥ ९१ ॥ दशाहं ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ दशाहं ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ दशाहं ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ दशाहं ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ दशाहं ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ दशाहं ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ दशाहं ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ दशाहं ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ दशाहं ॥ ९९ ॥ १०० ॥ दशाहं ॥ १०० ॥

प्रतानां भूतसापिंड्यमाह देवः प्रजापतिरिति

125

4(B)

+

125
4(B)

पूर्वमर्तपिडाततः पत्नीपिडाः
देवतत्रयपथकृपापु

स्मृति

श्रीः॥ मिथ्यासिधुनागोशमदोऽथैकाक्यानि संगृह्यते। संस्थितं पतिमातिग्यप्रविशोद्याहताशनं। तस्याः
पिडादिकं देयं क्रमैः पातिपिडावत् ॥ १॥ यदा नारी विशोदयित्रीयस्याप्रियवां च्छया। तदा शौचं कथ्यातयं भ
वति शौचं मेण ॥ २॥ अहाशौचं विकर्तव्यमाद्यमेकादशो हनि। अतीतयिषये सद्यः सद्यः शौचं वातादेष्यते ॥ ३॥
सगोत्रो वाऽसगोत्रो वा यो गिंदया। तस्मै नरः सोपिकुया न वश्चाधुंधुधेनुदशमेहानि ॥ ४॥ प्रथमेहानि यो दद्या
त्सदशाहं समापयेत् ॥ ५॥ संवर्तः सद्यः शौचं विदातव्याः सवेपियुगपत्तथा। अथवा दशाहं कृतं प्रथमे सद्यः शौचं
समाप्य च। एकादशाहं द्वितीये तृतीये किं सपिंडं ॥ ६॥ मनुः। उच्यते राहवेशेः क्षत्रधर्महतस्य च। सद्यः स
निष्ठनेयज्ञस्तथा शौचं मितीरस्थाने ॥ ७॥ अथवा सद्यः शौचं पिदातव्यं प्रेतस्यैकादशो हनि। स एव दिव
सस्तस्य आधापिदो दकादिषु ॥ ८॥ सपिंडमरणं चेत्स्योऽप्यवत्ते प्रेतकर्मणि। प्रेतकर्मस्थितं कार्यं सपिंडी
करणं विना ॥ ९॥ सपिंडानामुशोषाणां सापिंड्या चोचनिर्गमे। सपिंडीकरणं कुर्यादिति वेदविदो विदुः ॥ १०॥ य
दि स्यादुक्तं कर्तव्यं पुं कर्म प्रकृतं ॥ ११॥ गुरुकर्म चरेत्पूर्वतः पुं कर्म ततः परं ॥ १२॥ भवेद्दहनं मे कत्रदं पत्योस्त्वयदात्
दो। दशो हानं तयोः कुर्यात्प्रेतकर्म यथाविधि ॥ १३॥ सपिंडीकरणं कुर्यात्प्रेतदीये द्वादशो हनि। सपिंडजनने प्राप्ते
कुर्यादेकादशो हनि ॥ १४॥ प्रयोगरत्ने। आशिषोऽदिगुणादभिरजपाः ३३ः। ४ स्वस्तिवाचनं ५ पितृराष्ट्रः ६ स्वसं
बंधः ७ शर्मशष्टः ८ स्तथैव च १२। पात्रांतभो ९ वगाहश्च १० उक्तुको ह्येवनादिकं ११ तसि प्रश्न १२ विद्विः १४ शोष
अथ स्तथैव च। प्रदक्षिणा १५ विसर्गश्च १६ सीमांतानुगमः १७ स्तथा। अष्टादशपदार्थं स्मृतेन श्राद्धो विवर्जयेत् ॥ १८॥
एकोद्विष्टदेव ॥ १९॥ हानं मेकाध्वैः कपायत्रकं ॥ आवाहना ४ ग्त्रो कुर्यात् १५ ह्यस्य वत् १५ ॥ १५ ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ पत्न्याः भर्तृसहगमने विचारः क्रियते ॥ निजयसिंधो ॥ व्यासः ॥ संस्थितं पतिमातिं
ग्यप्रविशोद्याहताशनं। तस्याः पिडादिकं देयं क्रमैः पातिपिडावत् ॥ १॥ आचार्यः भवेद्दहनं मे कत्रदं प
त्योस्त्वयदात्तदा दशाहं वत्तयोः कुर्यात्प्रेतकर्म यथाविधि ॥ २॥ यदि स्यादुक्तं कर्तव्यं पुं कर्म प्रकृतं ॥ ३॥ गु
रुकर्म चरेत्पूर्वतः पुं कर्म ततः परं ॥ ४॥ पत्नी ज्येष्ठभार्यावत्तव्यं सपिंडीकाध्याप्य मातृपितृणां मुतरोत्तर
मुत्तरं पूर्वपूर्वतः पुं कर्म चरेत्पूर्वतः पुं कर्म ततः परं ॥ ५॥ पत्नी ज्येष्ठभार्यावत्तव्यं सपिंडीकाध्याप्य मातृपितृणां मुतरोत्तर
तकर्मस्थितं कार्यं सपिंडीकरणं विना ॥ ६॥ सपिंडीकरणं कुर्यात्प्रेतदीये द्वादशो हनि। सपिंडजनने प्राप्ते
प्राप्तकुर्यादेकादशो हनि ॥ ७॥ सपिंडानामुशोषाणां सापिंड्या चोचनिर्गमे। सपिंडीकरणं कुर्यादि
नियेदविदो विदुः ॥ ८॥ उच्यते ॥ अहाशौचं विकर्तव्यमाद्यमेकादशो हनि। अतीतयिषये सद्यः सद्यः शौचं वातादेष्यते ॥ ९॥
स्यैकादशो हनिकायं नृस्य-याशौचोपगममात्रेण च ॥ १०॥ सद्यः शौचं विदातव्याः सवेपियुगपत्तथा। अथवा दशाहं कृतं प्रथमे सद्यः शौचं
यै एकादशो आधापिदो दकादिषु ॥ ११॥ सपिंडमरणं चेत्स्योऽप्यवत्ते प्रेतकर्मणि। प्रेतकर्मस्थितं कार्यं सपिंडी
क कर्तव्यं वा शौचं भ्रातृसहगमने तदा अथवा उक्तुको ह्येवनादिकं ॥ १२॥ तसि प्रश्न १३ विद्विः १४ शोष
अथ दिनादि कृतं करणे पत्नी पुत्राविरिकानां सद्यः ॥ १५॥ शौचधराणामात्रेण एकदिन एव दशाहं कृतं प्रथमे सद्यः शौचं
तत्र विशेषः ॥ अतीतयिषये सद्यः सद्यः शौचं वातादेष्यते ॥ १६॥ अथवा दशाहं कृतं प्रथमे सद्यः शौचं
गिंदया तस्मै नरः सोपिकुया न वश्चाधुंधुधेनुदशमेहानि ॥ १७॥ सद्यः शौचं विदातव्यं प्रेतस्यैकादशो हनि। स एव दिव
सस्तस्य आधापिदो दकादिषु ॥ १८॥ सपिंडमरणं चेत्स्योऽप्यवत्ते प्रेतकर्मणि। प्रेतकर्मस्थितं कार्यं सपिंडी
करणं विना ॥ १९॥ सपिंडीकरणं कुर्यात्प्रेतदीये द्वादशो हनि। सपिंडजनने प्राप्ते प्राप्ते कुर्यादेकादशो हनि ॥ २०॥
१२५
५८७

क०

प्रेतस्य कर्तुं श्रेयो भन मोरदि

काद होहनि। स एव दिवस सप्तम्यः साधुः पिंडो दकादिषु इति शंखस्तुतिः पक्षांतरेणोका
नारायणं भजेत्तसंस्कारः। सद्यः शौचे दिनी यदि न आध्यात्मिकं करणं पक्षोत्तमं शोभयाम्। संवत्तः।
सद्यः शौचे पिंडालयाः सुवेदिषु गपत्तथा। स्मृत्यंतरं दिशाहकृत्यं प्रथमे सद्यः शौचे
समाप्य च। एकादशाहं दिनी येन लीयेने सपिंडनं। इति। लीपउत्तमं सुखं माषं। ल
घुहारीत्तः। यदा नारी पिंडोदनिप्रियस्य प्रियं वांछया लीयां च विधातव्यं भवति शौचं
अर्चयेत्तथा। इदं देशं हनः सहगने पृथक् निसमाराहणे सुधान्यारोहणे पिसुमे। भवति शौ
चेने वान्ति वान्ति रित्यर्थः। मनुः। उद्यतैराह वेशस्त्रैः धनधर्महतस्य च। सद्यः संनिष्ठमेव
सत्तथा शौचं पिंडस्थितिः। सद्यः पक्षमेतत्तु संनिष्ठा लोचनं दीप्यं। नागेशं भद्रां। पत्रेषु च व
द्युहाहना न्यारोहणे तस्य सद्यः शौचं मित्युक्ते। सहगमनं च पामा नुरा शौचं वनं पिंडुपुत्रं हत
स्यापि दशाहं शौचं मित्युक्ते। इदं मुभयमप्येकां च न्यारोहणं संपादयित्वा न्यारोहणं एव विधि
कृत्य न्यारोहणं न्यारोहणं तु। नैवेद्यं दत्वा साधुः सान्निभ्यं दत्वा तद्यारिणी। यदा शौ
चं निवृत्तेन आध्यात्मिकं। निशास्त्रं च तदा नैवेद्यं सत्तमा शौचं इदं मपि भवति संस्कारो
धर्मिषुके। तत्तु विधिपमपीत्युच्यते।